

Značajke političke i vojne situacije u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1990/1991. s posebnim osvrtom na Križevce i Varaždin

IVICA HRASTOVIĆ
Antuna Mihanovića 2
HR-49295 Kumrovec

Pregledni članak
Review article
Primljeno/Received: 02. 12. 2011.
Prihvaćeno/Accepted: 05. 01. 2012.

Za realnu prosudbu događanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i gradu Križevcima početkom Domovinskog rata, kao i za prosudbu realnih mogućnosti djelovanja spram agresije na našu domovinu, valja promotriti tadašnju političku i vojnu situaciju u cijeloj Hrvatskoj, odnosno SFRJ-u. Te ukupne okolnosti u osnovi su u cijeloj Hrvatskoj, a onda i sjeverozapadnom dijelu i Križevcima, diktirale snagu i metode djelovanja u obrani od agresora. Ne treba posebno elaborirati činjenicu da nije bilo posebnog cilja u tom smislu u Križevcima ili u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i da je on bio isti kao u cijeloj zemlji, vrijedi samo podsjetiti da se u to vrijeme, 1990. godine, 94 % građana Republike Hrvatske na referendumu opredijelilo za samostalnu i suverenu Hrvatsku. S obzirom na ovakvo plebiscitarno opredjeljenje, krajni cilj bio je jedinstven i neupitan, kako na razini Hrvatske, tako i na razini sjeverozapadne Hrvatske i grada Križevaca. Uostalom, to je potvrdilo i jedinstvo u Domovinskom ratu na svim ovim razinama, a pitanje koje se moglo postaviti bilo je ono zrelog i razumskog odgovora na agresiju. Iza tog odgovora morala se nazirati državnička zrelost tek osamostaljene države i državna strategija koju će moći pratiti uže regije i pojedini gradovi u konkretnim okolnostima koje su za Hrvatsku i za sve njih bile vrlo teške.

Događanja koja su u Hrvatskoj uslijedila ubrzo su pokazala kako je to i ovaj puta, kao i uvijek dotada, ovisilo o onom najvažnijem, o ljudskom faktoru, kako o ljudima na vrhu države, tako i o ljudima na čelu regija, gradova i svakog mjesta. Već prva i načelna analiza situacije na području sjeverozapadne Hrvatske i Križevaca navodi nas na zaključak da se sjeverozapadna Hrvatska, kao ni grad Križevci, u tom pogledu nemaju čega sramiti.

Ključne riječi: Velika Srbija, regionalna podjela Hrvatske, naoružanje JNA, Vijeće sigurnosti UN-a, zabrana uvoza oružja, agresija

1. Opće značajke političke situacije na području sjeverozapadne Hrvatske 1990/1991. godine

Početkom 90-ih godina 20. stoljeća situaciju u RH-u diktirala su događanja na razini SFRJ-a. Njih je karakteriziralo djelovanje više čimbenika na različitim područjima, od političkog područja do gospodarskog, vojnog, kulturnog i drugih.

Mnogi od tih čimbenika bili su isprepleteni i njihovo je djelovanje bilo vrlo složeno, a u situaciji nakon 1980. godine bilo ih je sve teže usmjeravati i nadzirati.

Analizirajući ponajprije političke čimbenike, može se reći kako je neke od njih moguće tek spomenuti, dok je druge nemoguće zaobići.

Prvo, valja konstatirati da se tada već desetak godina politički život u Hrvatskoj, odnosno Jugo-

slaviji odvijao bez pravog političkog autoriteta, na što narodi ovog prostora, s obzirom na svoj povijesni razvoj, inače nisu bili navikli. Ovo je tim važnije percipirati, budući da se radilo o složenoj saveznoj državi različite političke povijesti pojedinih naroda, različite gospodarske razvijenosti, posebnosti kultura i vjerskog nazora, što je ovom čimbeniku davalo još veće značenje.

Drugo, iako je savezna država nastala kao produkt u kome su svi narodi u okviru zajedničkog interesa trebali ostvariti i svoje posebne interese, u nedostatku spomenutog političkog autoriteta, a neostvarenog demokratskog razvoja, 90-ih se otvoreno pokazalo da su neki od tih naroda u zajednicu ušli »s figom u džepu« i da su se ostalima htjeli nametnuti silom. U tom kontekstu politička događanja 1991. godine na jugoslavenskoj razini naglašeno je počela diktirati Srbija, odnosno velikosrpske snage koje su uskrsnule staru srpsku ideju iz 19. stoljeća o ostvarenju Velike Srbije na prostoru Balkana. Iz njihovog nastupa i refleksije djelovanja na sve republike, sve razvidnija bila je opcija da će jugoslavenski politički rasplet zapravo završiti kao vojni rasplet i da će biti teško izbjeći rat, budući da su te snage na svoju stranu pridobile JNA. Naime, u dotadašnjoj zajedničkoj vojsci svih republika i pokrajina Jugoslavije, unatoč proklamiranoj ravnopravnosti naroda i narodnosti, godinama je dominirao srpski element, posebice nakon 1980. godine, pa nije bilo iznenađujuće da se ona opredijelila za tu stranu. JNA je u tadašnjoj situaciji zapravo bila ključ svakog rješenja, mirnog ili ratnog, a posebno onako teškog ratnog koji se dogodio, jer su velikosrpske snage jedino uz njenu pomoć, što će reći na silu, mogle ostvariti cilj koji su planirale. Jedino su uz pomoć JNA mogle srušiti važeći Ustav SFRJ-a iz 1974. godine i »preskočiti« ustave republika i pokrajina.

Ako je glede JNA za Hrvatsku tada nešto i bilo dobro u raspletu koji je uslijedio, bila je to činjenica da ta JNA ipak više nije bila ona JNA otprije.

Treća značajka krizne političke situacije u Hrvatskoj, odnosno Jugoslaviji početkom 90-ih koju Hrvatska objektivno nije mogla promijeniti u svoju korist, bila je držanje velikih sila. U nekom drugačijem raspletu događanja, njihovo

držanje moglo je anulirati dominantnu ulogu Jugoslavenske narodne armije i preusmjeriti tijek raspleta situacije k mirnom rješenju. No, ove su sile 1990/1991. godine imale i drugih brigada osim događanja u Jugoslaviji, u osnovi bile su zainteresirane da se u Europi i svijetu, pa i na našim prostorima, održi postojeće stanje, status quo. Eventualno su bile spremne, ali neoficijelno, na neke manje promjene u najkraćem vremenu i od strane onog čimbenika koji će se u konkretnim okolnostima pokazati kao najjači. Nažalost, njihova pogrešna startna procjena rezultirala je kasnije najtežim i najkrvavijim petogodišnjim raspletom u Europi nakon Drugog svjetskog rata od kojega ni svijet ni Europa nikada neće moći »oprati ruke«. Četvrto, ono što je karakteriziralo novonastalu političku situaciju u Hrvatskoj bio je proces odvajanja i osamostaljenja od SFRJ-a, proces koji je potenciralo velikosrpstvo, koji je dotad samo tinjao, ali se nikada nije javno afirmirao kao ideja. Događanja iz 1971. godine ipak ne možemo prepoznati kao takva. U aktualnoj političkoj, vojnoj i gospodarskoj situaciji ovaj proces u Hrvatskoj i Sloveniji postao je nezaustavljiv, jer su te republike prve prepoznale srž velikosrpske, Miloševićeve politike.

Peto, u političkom pogledu Hrvatsku je početkom 90-ih karakterizirao uspješan i mirni prelazak iz autoritarnog jednopartijskog sustava u demokratski višestranački sustav, što se ubrzo pokazalo vrlo važnim za uspješan otpor srpsko-crnogorskom agresoru i osiguralo jedinstvo u Domovinskom ratu, kakvo u Hrvatskoj nismo imali u nekim ranijim ratnim situacijama. Ova ostvarena politička sinergija došla je do izražaja i u svibnju 1991. godine na referendumu o novom državnom položaju Hrvatske, kad se 94 % građana izjasnilo za samostalnu i suverenu RH.

Iz navedenih političkih značajki koje su dijelile sve hrvatske regije početkom Domovinskog rata, neovisno da li su bile izravno ili neizravno ugrožene, nedvosmisleno se mogu prepoznati politički prioriteta RH-a u vrijeme raspada Jugoslavije. Bez sumnje bila su to dva prioriteta: na vanjskom planu pitanje njenog međunarodnog priznanja, a na unutarnjem planu pitanje daljnjeg razvoja demokracije. U ovom kontekstu sjeverozapadna Hrva-

tska i grad Križevci apsolutno su participirali u zajedničkom naporu.

2 Opće značajke vojne situacije u Hrvatskoj i sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1990/1991.

Uz političke čimbenike, situaciju u RH-u početkom 90-ih karakterizirali su i vrlo važni vojni čimbenici. Moglo bi se reći da je tadašnji politički položaj bio vrlo težak, a vojni još i teži. Utjecaj vojnog čimbenika bio je presudan za događanja, stoga je bilo izuzetno važno da se, ne samo državni vrh, nego i regionalna i uža lokalna vlast, tako i sjeverozapadna Hrvatska i grad Križevci, prema njemu pravilno postave. Naime, u slučaju da se Hrvatska ne uspije vojno obraniti, bilo je jasno da svaka daljnja borba za međunarodnim priznanjem postaje daleko teža, u prvo vrijeme vjerojatno i upitna.

Vojna situacija primorala je RH na stvaranje vlastite vojske otpočeka i »naoružanje vojske pod svaku cijenu«, druge alternative ona nije ni imala. Dobro naoružani garnizoni JNA, razmješteni na njenom cijelom području, predstavljali su sve veću opasnost za zemlju u cjelini, osobito za ona mjesta u kojima su bili smješteni oni i zapovjedništvo. Jedno od takvih mjesta bili su i Križevci koji su se nalazili na prostoru djelovanja jednog od najjačih korpusa JNA, 32. mehaniziranog korpusa kopnene vojske čije je sjedište bilo u Varaždinu, na temelju čega je bio poznat i kao Varaždinski. Kad je u pitanju sam grad Križevci, najveću izravnu opasnost za grad predstavljao je 411. »R« mješoviti protuoklopni Artiljerijski puk tog korpusa koji je bio smješten u gradu i kojim je zapovijedao pukovnik Jovo Radosavljević te vojarna-skladište Široko Brezje kod Križevaca.

Uz garnizon u Križevcima i garnizon u Varaždinu, gdje mu je bilo i sjedište, 32. Korpus JNA upravljao je i drugim garnizonima i vojnim objektima sjeverozapadne Hrvatske u Čakovcu, Bjelovaru, Koprivnici, Virovitici, Daruvaru i dijelom u Zagrebu, pokrivaio je prostor Međimurja, Hrvatskog zagorja, Podravine, Bilogore, dio zapadne

Slavonije, Moslavinu i bjelovarsko-križevačko područje, odnosno uz Križevce i općine Čakovec, Varaždin, Ludbreg, Koprivnica, Đurđevac, Virovitica, Daruvar, Grubišno Polje, Garešnica, Kutina, Ivanić Grad, Čazma, Bjelovar, Vrbovec, Dugo Selo, Sveti Ivan Zelina, Novi Marof, Ivanec, Krapina, Zlatar Bistrica, Donja Stubica, Zabok, Pregrada, Klanjec i djelomično grad Zagreb.

Korpus je ovdje bio lociran od preustroja JNA 1987/1988. godine, kad je JNA prešla s armijskog na vojni sustav djelovanja. Šire gledano, on je bio sastavni dio V. vojne oblasti, odnosno sjeverozapadnog bojišta JNA sa središtem u Zagrebu, ranije Pete armije JNA. Graničio je s 31. mariborskim korpusom, 10. zagrebačkim korpusom, 5. banjalučkim korpusom, a na sjeveroistoku štitiio je granicu prema Mađarskoj.

Kolika je bila snaga 32. korpusa i koliku je on opasnost predstavljao za područje sjeverozapadne Hrvatske i grad Križevce u slučaju naše neprimjerene strategije prema tim snagama, vidi se iz njegovog sastava i strukture. Naime, u njegovom sastavu nalazile su se oklopno-mehanizirane, motorizirane, artiljerijsko-topničke, protuoklopno artiljerijske, inženjerijske i druge postrojbe.

3. Sastav i snaga 32. varaždinskog korpusa JNA koji je pokrivaio područje sjeverozapadne Hrvatske

U Varaždinu Zapovjedništvo Korpusa i garnizonske vojarne nalazilo se na više lokacija, a na čelu bili su zapovjednik general-major Vladimir Trifunović i načelnik stožera pukovnik Sreten Raduški. U garnizonu (garnizonskim vojarnama) bili su:

- 32. mehanizirana »A« brigada pod zapovjedništvom pukovnika Berislava Popova (vojarna »Kalnički partizani« u Optujskoj ulici)
- 32. mješoviti artiljerijski puk pod zapovjedništvom potpukovnika Vladimira Davidovića (vojarna »Jalkovečke žrtve« u Križanićevoj ulici)
- različite podstožerne postrojbe (Veza, Vojna policija, ABKO, Sanitet)

- više vojarni, skladišta i ustanova (vojarna »15. maj«, Dom JNA, skladište pekara »27. juli«, vojna ustanova »Crvena zvijezda«, garnizonska ambulanta, garnizonska vojna ekonomija, vojni poligon »Macinka«, telekomunikacijski centar na Ivančici).

U Čakovcu se nalazio 32. inženjerijski puk pod zapovjedništvom majora Josipa Babića.

U Križevcima bio je smješten 411. »R« mješoviti protuoklopni Artiljerijski puk kojim je zapovijedao pukovnik Jovo Radosavljević.

U Koprivnici bila je stacionirana 73. motorizirana brigada sa zapovjednikom pukovnikom Zvonimirom Mihajlovićem.

U Bjelovaru djelovala je 265 »A« mehanizirana brigada kojom je zapovijedao pukovnik Rajko Kovačević.

Korpus je imao veći broj vojarni-skladišta u kojima se čuvalo oružje i materijalna sredstva: Varaždinbreg kod Varaždina, Široko Brezje kod Križevaca, Crna Gora kod Koprivnice, Doljani kod Daruvara, Barutana kod Bjelovara, Šištat kod Virovitice i više manjih skladišta.

Raspolagao je i s više vojnih poligona, logističkih baza, streljana, vojnih ekonomija i drugih objekata vojne namjene.

4. Važnost odluka na državnoj razini za organiziranje obrane od agresora na području pojedinih regija i gradova: Odluka o naoružavanju HV-a zauzimanjem vojarni JNA i Odluka o ustrojavanju Kriznih štabova

Zbog ovako velike količine naoružanja lociranog na području sjeverozapadne Hrvatske i grada Križevaca, premda agresor ovo područje nije planirao uključiti u Veliku Srbiju, bilo je vrlo važno sinkronizirati djelovanje postrojbi HV-a koje su se ovdje ustrojivale s općom vojnom strategijom RH-a. Tu su zadaću odigrali Krizni štabovi (od razine RH-a do razine mjesnih zajednica), osnovani na temelju odluke predsjednika RH dr.

Franje Tuđmana od 27. 7. 1991. godine. Njihova uloga pojačala se nakon zapovijedi predsjednika Tuđmana da se zauzmu vojna skladišta i vojarni JNA na sjednici u GSHV-u održanoj 8. 8. 1991. godine. Plan je bio da se prvo zauzmu manja skladišta u garnizonu Zagreb i naoružaju postrojbe, a zatim da se oslobode garnizoni JNA u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (Varaždin, Bjelovar, Koprivnica, Križevci i dr.)

Realizacija planiranog započela je 14. 9. 1991. godine kad je izvršeno zaprečavanje, ukinuto pružanje komunalnih usluga i izvršena potpuna blokada svih vojarni i drugih vojnih objekata JNA.

Spor u taktici zauzimanja vojarni u samom vrhu HV-a i pitanje tko je bio u pravu, a tko ne, još su i danas predmet rasprave, a svaka strana ima svoje argumente.

4. 1. Prepoznavanje slabosti JNA kao bitan element za naše učinkovito djelovanje

U provođenju operacije zauzimanja vojarni na području sjeverozapadne Hrvatske, tako i u Križevcima i Varaždinu, gdje je bilo i središte 32. korpusa, valjalo je prepoznati slabosti koje su se pojavile u JNA i sve ju više nagrizale, a potencirati naše prednosti. Nesumljivo je da su odgovorni za ovu zadaću kvalitetno odradili svoj posao, jer su vojarni zauzete, a isto se može zaključiti i iz izjava čelnih ljudi organizacije obrane. Primjerice, pukovnik Ivan Rukljić, zapovjednik obrane Varaždina i 104. br. ZNG-a Varaždin, naglasio je da su našu prevagu odnijele prave odluke u pravim trenucima, čime je JNA bila preduhitrena: lomljenje snaga JNA našom dugotrajnom akcijom iscrpljivanja i psihičkog pritiska, naši mnogo jasniji i određeniji ciljevi, zabluda JNA da će ju podržati narod i nepripremljenost za borbu u okruženju uz pretpostavku da se u takvoj situaciji neće nikada naći.

Pukovnik Želimir Škarec, koordinator akcije u Varaždinu ispred GSHV-a istaknuo je da je »naša prednost bila u potpunom poznavanju organizacije obrane i stanja u vojarnama, a oni su o našoj snazi i borbenom rasporedu znali veoma malo, skoro ništa.«

Koliko je zapravo JNA u to vrijeme u Hrvatskoj bila u raskoraku sa stvarnošću, vrlo ilustrativno svjedoči njen letak iz prve polovice rujna 1991. pod nazivom »Građani Hrvatske«, u kojem je reagirala na organiziranje manifestacije »Bedom ljubavi« u kojoj su majke tražile povrat vojnika rujanske klase iz JNA.

U letku se tako kaže: »Zašto te iste ‚majke‘ ne ustanu protiv slanja njihovih sinova, supruga i prijatelja u redove MUP-a i ZNG-a«, »Da li je zavedenim majkama, poznato koliko njih dnevno pogine, bude ranjeno i dezertiralo iz redova MUP-a i ZNG-a. Da li im je poznato da su te paravojne organizacije bez morala i u osipanju?«¹

5. Razlozi zauzimanja garnizona Varaždina, taktika pregovarača i refleksija na ostale garnizone u sjeverozapadnoj Hrvatskoj

Zauzimanje garnizona Varaždina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj planirano je iz više razloga:

- Varaždin je imao ulogu značajnog privrednog, političkog, kulturnog i demografskog središta sjeverozapadne Hrvatske s bogatom tradicijom
- oslobađanjem Varaždina prisililo bi se ostale jedinice u sjeverozapadnoj Hrvatskoj na brzu predaju ili na premještanje
- bilo je vrlo važno doći do respektabilne opreme i naoružanja 32. korpusa
- trebalo je onemogućiti jačanje četničkog pokreta na Bilogori.

Zauzimanje vojarni 32. korpusa JNA u sjeverozapadnoj Hrvatskoj nije bila nimalo laka zadaća, premda je njegovo urušavanje počelo već u prvoj polovici 1991. (bježanje ročnika i časnika, nemogućnost popune pričuvnicima, pad morala ljudstva).

Krizni štabovi u svim mjestima inzistirali su na žurnoj predaji korpusnih garnizona, dok je za-

povjedništvo korpusa planiralo proboj iz vojarni i, po potrebi, bombardiranje gradova, ako mu se ne dozvoli izlazak s naoružanjem. Najjači zagovornik takve opcije bio je pukovnik Berislav Popov, zapovjednik 32. mehanizirane »A« brigade u Varaždinu.

Zapovjedništvo 32. korpusa nije napuštalo ovaj stav sve dok na to nije bilo primorano. Primjerice, u Varaždinu, još prije početka blokade vojarni, zapovjedništvo je dio tenkova iz vojarni »Kalnički partizani« postavilo na prostor između Drave i odvodnog kanala hidroelektrane Varaždin i usmjerilo ih prema gradu i hidroelektrani. U vojarni »Kalnički partizani« oko tenkovskih hangara izgradili su visoki obrambeni nasip, u vojarnu »Jalkovečke žrtve« dovukli su kamione-nosače s montiranim višecjevnim bacačima raketa tipa »Oganj« i »Plamen«, iznad Varaždina svakodnevno su letjeli zrakoplovi JNA, a u Centar za obavještavanje Općine Varaždin slane su poruke u ime SK Pokreta za Jugoslaviju s upozorenjem da će pobiti sve izdajice.² Od Kriznog štaba tražili su da se odmah uključi voda, struja i telefon i da se prestane sa zaustavljanjem vojnih vozila jer u suprotnom neće jamčiti mirno stanje. Dana 15. rujna 1991. godine naredili su su pripreme za rušenje i paljenje manjih vojnih objekata koji se ne mogu obraniti, a snajperistima je naređeno da eliminiraju »vođe demonstranata i huškače« te da se puca u one koji pokušavaju osvojiti objekte.³

Nastojanje hrvatskih snaga da izbjegnu oružani sukob s 32. korpusom nije uspjelo, ali izbjegla se puna upotreba oružja kojim je isti raspolagao. Prema riječima Stjepana Adanića, predsjednika Kriznog štaba i gradonačelnika Varaždina, već 15. 9. 1991. godine 32. korpus raketirao je varaždinsko uzletište i započeo minobacački napad na grad. S razaranjima u gradu detaljno su bili upoznati i članovi Promatračke misije EZ-a koji su o tome izvijestili Zagreb i Hag.⁴ Snage HV-a morale

¹ Središnji vojni arhiv, Zagreb, Ministarstvo obrane RH-a, GS HV-a, 1991., Herbarij 16., Operativna izvješća, dok. bez broja.

² Središnji vojni arhiv, Zagreb, Ministarstvo obrane RH-a, GS HV-a, 1991., Herbarij 16., dok. bez broja.

³ Središnji vojni arhiv, Zagreb, Ministarstvo obrane RH-a, GS HV-a, 1991., Herbarij 16., dok. bez broja.

⁴ Dražen Najman, Marija Dujčić, Ivan Posilović, *Blokade i osvajanja vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj*

su zbog svoje uvjerljivosti i čvrste pregovaračke pozicije odgovoriti vatrom. Iz izjave Krešimira Čopa, zapovjednika Općinskog stožera Narodne zaštite Varaždin, otvaranje vatre prema varaždinskom garnizonu nije bilo samoinicijativno, već se temeljilo na zapovijedi gradonačelnika Stjepana Adanića koji je za to dobio odobrenje predsjednika RH-a Stjepana Tuđmana, a prvi su na objekte JNA (zgradu Komande) zapucali pripadnici »Oriona«.⁵

U vrijeme pregovaranja u Varaždin su u velikom broju, osobito iz Srbije, doputovali roditelji vojnika koji su služili vojni rok u varaždinskim vojarnama. Oni su se sastali s Komandom varaždinskog korpusa i posjetili vojarne. Svi su isticali kako nisu mirni i zadovoljni, a iz izjava nekih koji su zaključili da se tu radi o borbi za fotelje, a njihova djeca ispaštaju, vidi se nepoznavanje stvarnog uzroka sukoba.⁶

O tijeku pregovora i borbama koje su trajale u tom najkritičnijem razdoblju od 15. 9. do 22. 9. 1991. godine vjerodostojno se može zaključiti:

- iz izvješća o borbenim aktivnostima na području Varaždina, koja je Zapovjedništvo 104. brigade ZNG-a »R« svakodnevno slalo Zapovjedništvu ZNG-a RH-a
- iz informacija koje je Ministarstvu obrane i Republičkom centru za obavještanje dostavljao Krizni štab Općine Varaždin, odnosno Centar za obavještanje Varaždin
- za realizaciju takve zadaće Krizni štab imao je svojevrsno glasilo pod nazivom »Suverena Hrvatska«.⁷ O pregovorima svjedoče i slikovni i tonski zapisi Hrvatske radiotelevizije (službeni i amaterski).

¹ 1991., Zagreb: Udruga dragovoljaca Narodne zaštite Domovinskog rata, str. 41.

⁵ Isto, str. 42.

⁶ Isto, str. 45.

⁷ Središnji vojni arhiv, Zagreb, Ministarstvo obrane RH-a, GS HV-a, 1991., Herbarij 17., dok. bez broja.

6. Važnost slamanja 32. mehaniziranog varaždinskog korpusa za Republiku Hrvatsku

Nakon predaje 32. varaždinskog korpusa, HV je posjedovala sljedeće naoružanje:

- 74 borbena tenka T-55 (sovjetski)
- desetak tenkova druge namjene (laki amfibijski tenkovi PT-76, tenkovi nosači mostova, tenkovi za izvlačenje)
- 48 oklopnih transportera za pješništvo OT BVP M-80
- 18 borbenih oklopnih vozila s protuzračnim topovima
- 6 topova Gvozdika 122 mm (sovjetski)
- 6 višecjevnih bacača raketa tipa »Plamen«
- 4 VBR-a tipa »Oganj«
- 18 top-haubica 155 mm i 12 152 mm s potrebnim prijevoznim sredstvima
- oko 180 topova kalibra manjeg od 100 mm
- više bitnica minobacača od 60, 82 i 120 mm
- oko 25.000 cijevi pješačkog naoružanja
- oko 250 raznovrsnih vozila i inženjerijskih strojeva
- stotine tisuća tona streljiva i eksploziva
- veće količine sredstava veza i ostalog ratnog materijala

Istovremeno, hrvatskim snagama predalo se oko 1.000 časnika, dočasnika i vojnika iz Zapovjedništva 32. korpusa i garnizonskih vojarni.

U kontekstu tadašnje političke situacije (međunarodna zajednica još se nije aktivno uključila u zaustavljanje rata i rješavanje krize na prostoru bivše Jugoslavije) i vojne situacije (nedostatak oružja, osobito teškog naoružanja i oklopa, agresor cijelo ljeto i jesen drži ratnu inicijativu od istočne Slavonije do Dubrovnika), zarobljavanje cjelokupne tehnike 32. korpusa (500-600 milijuna dolara)⁸ nije bilo regionalnog značenja, već od presudne važnosti za opstanak RH-a. Prema riječima Radimira Čačića, pobjeda u Varaždinu nadmašila je u materijalnom smislu sve dotadašnje po-

⁸ Monografija, 104. brigada HV-a, 17., HRT, INDOK, B-26427.

bjede HV-a,⁹ a Stjepan Adanić, pomoćnik ministra obrane, istakao je da je to omogućilo prekretnicu u ratu, budući da je Hrvatska tada dobila 7 puta više oružja nego što je imala.¹⁰ Oružje je bilo upućeno na »hrvatska bojišta od Vukovara, Osijeka, Vinkovaca do Like, Dalmacije i dalmatinskih otoka«. ¹¹ Ovlasti za pregled zauzetih skladišta oružja i izuzimanje oružja imali su, zasigurno ne jedini, Darko Rukavina¹² i Predrag Marketić.¹³

Dio naoružanja zaplijenjenog od 32. korpusa ostao je i u Varaždinu. U tom je kontekstu već 24. 9. 1991. godine GS OSRH, između ostaloga, uputio dva zahtjeva Ministarstvu obrane da se i u Varaždinu formiraju nove postrojbe: 1 samohodni artiljerijski divizion 122 mm, 1 laki samohodni artiljerijski divizion PZO-a i 1 haubičko-artiljerijski divizion 155 mm, odnosno mehanizirana brigada kojom je zapovijedao dopukovnik Ivan Basarac.¹⁴ Od strane MORH-a određeni su i ljudi koji su dobili ovlasti da pomognu u formiranju postrojbi ZNG-a u Varaždinu. Darko Rukavina dobio je punomoć da pruži pomoć jedinicama PZO-a,¹⁵ a Ivan Tonković i Nikola Lebeda da pomognu u formiranju 1. mbr.¹⁶

Nakon zauzimanja skladišta oružja od strane hrvatskih snaga, prema zabilježenim anonimnim, ali i nekim potpisanim dojavama, bilo je i pojedinačnih slučajeva nekontroliranog odnošenja oružja. Takve dvije obavijesti Republički centar za obavještavanje zaprimio je iz Varaždina 20. 9. 1991. godine. U jednom pozivu rečeno je kako »iz skladišta municije na Varaždin Bregu ljudi razvoze oružje i municiju«, a u drugom da su »jediniće Narodne zaštite osvojile neko skladište oružja kod Varaždina te odnijele izvjesnu količinu oružja koje je zatim predano MUP-u. Ostatak oružja narod nekontrolirano raznosi.«¹⁷

Zaključak

Regionalna podjela Hrvatske, činjenica da nije bio napadnut svaki njen dio i da neke dijelove njenog teritorija velikosrpski agresor nije planirao pripojiti Velikoj Srbiji, ni u kojem pogledu nisu promijenili politički i vojni stav Hrvatske prema događajima u razdoblju od 1990. do 1996. godine. Početkom 90-ih godina pa sve do oslobođenja od agresora Hrvatska je disala jedinstveno u političkom i u vojnom pogledu.

Iako sjeverozapadna Hrvatska nije bila izravno izložena agresiji, dala je važan doprinos obrani zemlje u ljudskom potencijalu, posebice u osiguranju naoružanja. Na spomenutom području slomljen je 32. Varaždinski korpus, jedan od najjačih korpusa JNA, i to u trenutku kad Hrvatska nije imala oružja i kad je bila pod embargom Vijeća sigurnosti UN-a glede uvoza oružja. Zauzimanjem vojarni ovog korpusa u Varaždinu, Križevcima i drugim mjestima sjeverozapadne Hrvatske, Hrvatska je dobila 7 puta više oružja nego što je tada imala.

Lokalna civilna i vojna vlast na području sjeverozapadne Hrvatske djelovala je suglasno stavovima i odlukama donesenim na državnoj razini, npr. Odluka o ustrojavanju Kriznih štabova, Zapovijed o zauzimanju vojarni, a iste su u konkretnim okolnostima pripomogle snalaženju »novopečenih« vojnika na lokalnoj razini.

U počecima stvaranja Hrvatske vojske 1991. godine, u vrijeme kad je aktualni problem bio naoružanje iste, na području sjeverozapadne Hrvatske također je bilo određenih nedorečenosti i povremenih slabosti, ali su iste u krajnjoj instanci u pogledu djelovanja i konačnih rezultata bile zanemarive.

9 HRT, INDOK, B-11449.

10 Isto, B-26427.

11 Monografija, 104. brigada HV-a, 21.

12 Središnji vojni arhiv, Zagreb, Ministarstvo obrane, GS OSRH, Herbarij 8., 1991., dok. 41.

13 Isto, dok. 48.

14 Isto, Herbarij 64., 1991., dok. 207. i 208.

15 Isto, Herbarij 8., 1991., dok. 42.

16 Isto, Herbarij 8., 1991., dok. 45.

17 Isto, Herbarij 17., dok. bez broja.

SUMMARY

Characteristics of political and military situation in north-west Croatia 1990/1991: **Križevci and Varaždin in detail**

Keywords: regional division of Croatia, Great Serbia, armament, YNA, UN Security Council, ban on arms import, aggression

Croatian political and military views on events 1990/1996 were not changed regardless the fact that some of the country's parts had not been invaded nor thought of as annexed to Great Serbia. Having hardly gained independence in the early 1990's, Croatia breathed as a whole in all aspects.

Although the north-west of the country was not directly exposed, it gave a large contribution to Croatian defence in human resources and ensuring arms. The Varaždin 32nd corps, one of the most powerful in YNA, was broken in this area when Croatia had practically no weapons and the UN Security Council put a ban on weapons import. By taking over barracks belonging to the said corps in Varaždin, Križevci and other places in the north-west, Croatia got 7 times more weapons than it previously possessed. Local civilian and military authorities of the region acted in accordance with resolutions brought at state level (Resolution on forming crisis headquarters, Order to take over barracks etc.), and also helped newly recruited soldiers. Of course, there were some slight weaknesses and incomplete actions but generally speaking, the result was great.